

ЛІТЕРАТУРА

1. Про вищу освіту : Закон України від 01 липня 2014 року // Голос України. – 2014. – № 148.
2. Про вищу освіту : Закон України від 17 січня 2002 року // Голос України. – 2002. – № 43.
3. Про затвердження Порядку надання цільових пільгових державних кредитів для здобуття вищої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 16 червня 2003 року // Урядовий кур'єр. – 2003. – №19.
4. Про формування та розміщення державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів : Закон України від 20 листопада 2012 року // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 1. – Ст. 17.
5. Державна політика : підручник / Нац. акад. держ. упр. при Президенті України ; ред. кол. : Ю. В. Ковбасюк (голова), К. О. Ващенко (заст. голови), Ю. П. Сурмін (заст. голови) [та ін.]. – К. : НАДУ, 2014. – 448 с.
6. Петренко І. Сутність державної політики та державних цільових програм / І. Петренко // Віче : Теорет. і громадсько-політ. журнал. – 2011. – № 10. – С. 23–25.
7. Козырин А. Н. Государственная политика Российской Федерации в области образования : понятие и законодательные принципы / А. Н. Козырин [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://lexed.ru/obrazovatelnoe-pravo/analitika/detail.php?ELEMENT_ID=646#_ftn1
8. Офіційний інтернет-сайт Організації об'єднаних націй [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.un.org.ua/en/what-rio>
9. Корнійчук Л. Економічне зростання і сталий розвиток / Л. Корнійчук // Економіка України : Політико-економічний журнал. – 2008. – № 4. – С. 82–92.
10. Сталый розвиток суспільства : роль освіти. Путівник / За ред. В. Підліснюк – К. : Видавництво СПД «Ковальчук», 2005. – 88 с.
11. Про затвердження Комплексної програми реалізації на національному рівні рішень, прийнятих на Всесвітньому саміті зі сталого розвитку, на 2003-2015 роки : Постанова Кабінету міністрів України від 26 квітня 2003 року // Офіційний вісник України. – 2003. – № 18. – Ст. 847.
12. Про скорочення кількості та укрупнення державних цільових програм : Постанова Кабінету Міністрів України від 22 червня 2011 року // Офіційний вісник України. – 2011. – № 51. – Ст. 2036.
13. Проект Стратегії реформування вищої освіти в Україні до 2020 року // Офіційний веб-сайт Міністерства освіти і науки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua>.
14. Договір № М/161-2012 на виконання (передачу) науково-дослідних робіт від 20 червня 2012 року між Міжнародним гуманітарним університетом та Державним агентством з питань науки, інновацій та інформатизації України. – Київ. – 2012.
15. Дронов В. Ю. Государственно-частное партнёрство в образовательной сфере : проблемы теории и практики / В. Ю. Дронов // Научный вестник Международного гуманитарного университета. Серия : Юриспруденция. Збірник наукових праць. – 2014. – Випуск 9-2. – Т. 1. – С. 12–15.

УДК 340.1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ОБОВ'ЯЗКОВИХ КОМПОНЕНТІВ ЕЛЕМЕНТНОГО СКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ ТЕОРІЇ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА ЯК НАУКИ

**Іваненко О.В.,
к.ю.н., доцент**

Юридичний інститут Національного авіаційного університету

Стаття присвячена дослідженню питання про те, який елементний склад повинна мати певна галузь наукового знання для того, щоб справедливо називатися наукою. Вирішення даного питання пропонується розпочати зі звернення до базових положень філософії науки з тим, аби обґрунтовано визначитися з обов'язковими компонентами науки взагалі та загальної теорії держави та права зокрема. Крім того, увага автора статті зосереджується на висвітленні проблематики вироблення чітких критеріїв, які б надавали змогу науковцям відмежовувати істинно наукові знання про державно-правові явища від інших форм пізнання реальної дійсності, які повинні стати обов'язковою частиною методологічних принципів та правил предмету теорії держави та права для того, щоб мати чітке уявлення про те, яким саме вимогам повинні відповідати кінцеві результати науково-дослідної роботи.

Ключові слова: наука, галузь наукового знання, прояви людської свідомості, реальна дійсність, система наукових знань, загальна теорія держави та права, юриспруденція.

Ivanenko O.V. / ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ОБЯЗАТЕЛЬНЫХ КОМПОНЕНТОВ ЭЛЕМЕНТНОГО СОСТАВА ОБЩЕЙ ТЕОРИИ ГОСУДАРСТВА И ПРАВА КАК НАУКИ / Юридический институт Национального авиационного университета, Украина

Статья посвящена исследованию вопроса о том, какой элементный состав должна иметь определенная отрасль научного знания для того, чтобы справедливо называться наукой. Решение данного вопроса предлагается начать с обращения к базовым положениям философии науки с тем, чтобы обоснованно определиться с обязательными компонентами науки вообще и общей теории государства и права в частности. Кроме того, внимание автора статьи сосредотачивается на освещении проблематики выработки четких критериев, которые бы представляли возможность ученым отделять истинно научные знания о государственно-правовых явлениях от других форм познания реальной действительности, которые должны стать обязательной частью методологических принципов и правил предмета теории государства и права для того, чтобы иметь четкое представление о том, каким именно требованиям должны отвечать конечные результаты научно-исследовательской работы.

Ключевые слова: наука, отрасль научного знания, проявления человеческого сознания, реальная действительность, система научных знаний, общая теория государства и права, юриспруденция.

Ivanenko O.V. / THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ANALYSIS OF THE ELEMENTAL COMPOSITION OF A COMPULSORY COMPONENT OF GENERAL THEORY OF LAW AS A SCIENCE / Law Institute of the National Aviation University, Ukraine

The article investigates the question of what should be the elemental composition of a certain branch of scientific knowledge in order to be called a science fair. Resolving this issue it is proposed to start with reference to the provisions of the basic philosophy of science, in order to reasonably determine the essential components of science in general, and the general theory of state and law in particular.

In addition, the author focuses attention on lighting issues to develop clear criteria, which would provide the opportunity to scientists to separate the truly scientific knowledge of the state-legal phenomena from other forms of knowledge of reality, which should become a mandatory part of the methodological principles and rules of the object theory of law for In order to have a clear idea of how it must meet the requirements of the final results of research.

That is the problem necessitated recourse to philosophical understanding of science, revealing its essential characteristics, as well as criteria for distinguishing from other manifestations of human consciousness. It is important to understand that the concept of science should be covered by its two aspects: static, that is the true system of scientific knowledge as a result of the research activities, as well as dynamic, ie activities which, on the one hand provides the data acquisition process of scientific knowledge, and on the other – their use to obtain other scientific achievements.

Key words: science, branch of scientific knowledge, manifestations of human consciousness, reality, system of scientific knowledge, general theory of state and law, law.

На сьогоднішній день запитання про те, чи дійсно загальна теорія держави та права є наукою, переважно більшість респондентів може поставити у несподівано незручне становище, адже відповідь на нього є очевидною. Якщо так, навіщо ставити безглузді запитання? Проте так здається лише на перший погляд.

Аналіз наукової думки свідчить про те, що єдність думок стосовно беззаперечності наукового характеру системи знань, які продукує загальна теорія держави та права, існує виключно в абстрактному вимірі. Проте, коли на практичному рівні кожний науковець, який позиціонує себе фахівцем у зазначеній галузі знань, починає формулювати власну позицію стосовно розуміння предмету загальної теорії держави та права, на поверхню підіймається безліч суперечностей та неузгодженостей у питаннях теорії як локального характеру, так і ядерного, пов'язаних із підходами до розуміння сутності та природи таких центральних категорій, як держава та право, від чого, власне, й залежить формулювання змісту наукової парадигми. Такий стан речей свідчить про повну відсутність наукової консолідованої позиції стосовно безспірної науковості загальної теорії держави та права. На наш погляд, корінь цієї проблеми криється у тому часі, коли науковці в галузі теорії держави та права визнали органічну природу тези про те, що загальна теорія держави та права є наукою, яка має продовжувати та творчо розвивати марксистсько-ленінське вчення про державу та право [1, с. 15]. Точкою відліку або започаткування такого періоду наукової думки прийнято вважати 16 липня 1938 р., коли на першій Всесоюзній нараді з питань науки радянського права та держави було офіційно запропоновано у подальшому виходити з розуміння права як сукупності законодавчо закріплених правил поведінки, які виражають волю панівного класу, а також санкціонованих державною владою звичаїв та правил суспільного життя, обов'язкова реалізація яких забезпечується застосуванням державного примусу з метою охорони, закріплення та розвитку суспільних відносин та правопорядку, в існуванні яких зацікавлений панівний прошарок суспільства [2, с. 85].

У науковому середовищі поширеною є думка про те, що такий підхід до розуміння права є продуктом авторства К. Маркса та Ф. Енгельса, аргументується це тим, що їм належить вислів про те, що правом є піднесена до рівня закону воля панівного класу, яка зумовлюється матеріальними умовами життя останнього [3, с. 443]. Проте зазначена думка є абсолютно хибною, адже батьки марксизму, які, по суті, були послідовниками діалектичного підходу до праворозуміння, апріорі не могли пропагувати позитивістське ставлення до державно-правових явищ. Зокрема, головним меседжем, який вони вкладали у цю загальновідому тезу, є наголос на тому, що для будь-якого класового суспільства взагалі і буржуазного зокрема абсолютно неможливим є існування істинного права, а те, що під ним розуміється, є не право, а воля панівного класу, обгорнута законом.

Головною проблемою радянських правників було те, що вони лише у власній уяві були марксистами, а насправді обумовленість права матеріальними умовами життя суспільства як головна його ознака зазвичай лише ними заговорювалася, а не досліджувалася. Як слушно зауважував М.В. Сірих, радянський варіант загальної теорії держави та права обмежувався вивченням причин та закономірностей виникнення держави та права, генезою наукових знань про дані правові явища, їх типологію та класову обумовленість, проте всі інші питання даної галузі знань досліджувалися виходячи з базових положень позитивістського підходу до праворозуміння [1, с. 16].

У зв'язку із цим об'єктивно постало питання про те, чи можна вважати справжньою галуззю наукового знання еклектичне поєднання марксизму та позитивізму, сукупність принципів різних наукових підходів до праворозуміння?! Відповідь була однозначною.

Проте з часом ставлення до теорії держави та права, в основу якої було покладено ідеологію марксизму-ленінізму, як до галузі наукового знання радикально змінилося. Кінець ХХ ст. характеризується негативним ставленням до радянського варіанту загальної теорії держави та права. Навіть вголос промовляється теза про те, що вона втратила своє значення як наука через тотальне підкорення постулатам та вимогам ідеології соціалізму та комунізму [4, с. 4].

Таким чином, можна констатувати закінчення ери марксистсько-ленінської гегемонії, а переважна більшість її представників у галузі юриспруденції миттєво відмовилися служити старій «релігії», піддавши її жорсткій критиці. Слід віддати належне: процес залишення ідеалів марксистської теорії в минулому відбувався досить інтенсивно, проте без зайвого галасу та сумбуру. У результаті було сформовано декілька базових позицій стосовно визначення його наукової цінності для теорії держави та права, серед яких виділяти такі: компромісну, сутність якої полягала в тому, що базові положення марксистської теорії стосовно визначення природи та сутності державно-правових явищ є догматичними, безповоротно застарілими та такими, що вимагають негайного перегляду, проте деякі з них зберігають свою актуальність, а тому огульно заперечувати наукову значущість марксистського вчення про державу та права немає жодних аргументованих підстав [5; 6]; реформаторську, представники якої наголошували на необхідності глибинного перегляду як класичної версії марксистської теорії, так і її позитивістської модифікації, оскільки переважна більшість їх положень виявились на практиці утопічними та нежиттєздатними [7, с. 16-17], а методологічний базис, який використовувався при створенні науково-навчальної літератури, втратив актуальність і не мав права на те, аби використовуватись у подальшому для пізнання державно-правових явищ та виявлення сутності процесів, які супроводжують їх функціонування [7, с. 5]; радикальну, прибічники якої заперечували можливість реставрації або доопрацювання положень як класичного марксистського вчення, так і його позитивістської версії, оскільки вони не мають права претендувати на визнання істинності їх наукових знань, а тому єдино вірним шляхом має стати створення якісно нової теорії держави та права з притаманним їй методом наукового пізнання, що надало б змогу отримувати сучасні науково обґрунтовані та істинні знання про статичні та динамічні характеристики явищ державно-правової дійсності. Яскравим представником радикального підходу можна вважати В.С. Нерсесянца, який стверджував, що марксизм цілковито та повністю себе ізжив, а тому не становить жодної користі для подальшого розвитку теорії держави та права [8, с. 652]. Натомість він запропонував, що місце марксизму цілком справедливо може посісти щойно створена ним ліберальна теорія.

Тут ми хочемо дещо зупинитися. В.С. Нерсесянц, з надзвичайною легкістю здійснивши ідолопадіння марксизму, запропонувавши йому заміну, тим самим створив прецедент, коли представники юридичної науки отримали зелене світло на радикальний перегляд існуючої на той час версії теорії держави та права, а разом із тим усієї системи наукових знань про державно-правові явища на основі новостворених теорій та сучасних методологічних підходів. Даний період часу характеризується стрімкою появою значної кількості державно-правових теорій, які претендували на визнання. Проте не варто ідеалізувати такий розвиток подій. Справа в тому, що виникнення множинності наукових теорій автоматично породило появу безлічі псевдотеорій, природа виникнення яких крилася або у свідомому бажанні авторів увести суспільство в оману через створення наукової міфології, або у несвідомому введенні в оману наукового середовища через переоцінку наукової значущості власних результатів наукового пошуку, а також

нових здобутих знань, що об'єктивно впливає з людської природи. А тому мають підґрунтя такі запитання: чи маємо ми право сприймати на віру твердження науковців про істинність та об'єктивність результатів, отриманих ними в процесі здійснення науково-дослідної роботи; або за якими критеріями можна розпізнати науково обґрунтовану теорію з-поміж псевдотеорій, адже, намагаючись поглибити та вдосконалити власні знання в галузі теорії держави та права, ми обов'язково маємо обрати певну теорію, яка буде здатна на високому науково обґрунтованому рівні відповісти на всі питання, які нас цікавлять, з урахуванням тенденцій розвитку державно-правової дійсності.

На наш погляд, відповіді на ці питання допомогло б вироблення чітких критеріїв, які б надавали змогу науковцям відмежовувати істинно наукові знання про державно-правові явища від інших форм пізнання реальної дійсності та мали б стати обов'язковою частиною методологічних принципів та правил предмету теорії держави та права для того, щоб мати чітке уявлення про те, яким саме вимогам повинні відповідати кінцеві результати науково-дослідної роботи. Проте слід зазначити, що під таким кутом зору зазначена проблематика взагалі за радянських часів не розглядалася, оскільки будь-який висновок фахівця в галузі теорії держав та права, підкріплений однією або кількома тезами з базових марксистсько-ленінських трактатів, априорі вважався істинним у питаннях формулювання сутнісних ознак державно-правових явищ [1, с. 21].

Сьогодні ж, коли монізм у розумінні державно-правової дійсності залишився позаду, а його місце зайняв плюралізм наукових теорій, кожна з яких позиціонує себе як така, що є науковим проривом, надзвичайно важливо знати, яким саме критеріям повинні відповідати наукові знання, аби по праву вважатися об'єктивними та істинними. На жаль, допоки науковці не спромоглися їх виписати.

Саме дана проблема зумовила необхідність звернення до філософського розуміння науки, виявлення її сутнісних ознак, а також критеріїв відмежування від інших проявів людської свідомості. Слід констатувати, що наразі відсутня єдність думок серед представників різноманітних наукових філософських течій стосовно дефініції науки як такої, кількості її структурних елементів, а також сутнісних ознак. Проте в контексті нашого дослідження у нагоді стане аналіз основних підходів до розуміння науки, які умовно можна об'єднати в такі групи: наукою є складний механізм, який здатний до саморегуляції та орієнтований на подальше поглиблення та розвиток знань про загальні закономірності природи, суспільства та мислення, а також складається з двох діалектично взаємопов'язаних аспектів, а саме: системи наукових знань та діяльності вчених, спрямованої на збільшення, отримання нових наукових знань, а також на подальший розвиток науки взагалі [1, с. 22]; наукою є сфера дослідницької діяльності, яка спрямована на отримання нових знань про природу, суспільство, мислення, а також включає в себе всі умови та етапи створення цих знань, а саме: наукове середовище, науково-дослідні установи, науково-експериментальне обладнання, методологія та методики проведення науково-дослідної роботи, а також сукупність наявних знань як передумови, або засоби, або результати зазначеної діяльності [9, с. 303-304]; наукою є не сукупність наявних знань, а, насамперед, процес їх виробництва, спрямований як на відтворення наукових знань, так і на задоволення потреб практики [10, с. 182].

Якщо досліджувати поняття науки у розрізі теорії держави та права, то одразу помітною стає тенденція до її усвідомлення як системи наукових знань про державу та право, проте поза увагою більшості теоретиків залишається інший аспект науки, а саме науково-дослідна діяльність. Тут слушно помічає В.М. Сирих, що через методологічну єдність у розумінні сутності правової науки її методологічні дослідження обмежувалися суто аналізом

наявних наукових знань, систематизацією понять загальної теорії держави та права, виявленням взаємозв'язків між категоріями діалектики та понятійно-категоріальним апаратом правової науки; пізнавальний же процес щодо формулювання понять, категорій та іншого роду наукових знань, етапи, стадії, процедури та інші стадії науково-дослідної діяльності юристів носили безсистемний характер; все це в сухому залишку призвело до відсутності чітко виписаних критеріїв, за якими можна відокремити істинно наукові знання від інших результатів пізнавальної людської діяльності [1, с. 23-24].

Важливо розуміти, що поняттям науки повинно охоплюватися обидва її аспекти: статичний, тобто система наукових істинних знань як результат науково-дослідної діяльності, а також динамічний, тобто діяльність, яка, з одного боку, забезпечує процес отримання даних наукових знань, а з іншого – їх використання з метою отримання інших наукових здобутків.

Крім того, необхідно усвідомлювати різницю між пізнанням як актом буденної свідомості та пізнанням як формою отримання наукового знання, коли у першому випадку, керуючись життєвим досвідом та здоровим глуздом, відбувається звичайне відображення людиною ознак та особливостей певних явищ або процесів, визначення шляхів та способів досягнення поставленої мети, а також прийняття інших життєво важливих рішень; а у другому – суб'єкт пізнання отримує реальні можливості вивчити причини та підстави виникнення, функціонування або зміни відповідних явищ та процесів, а також на цій основі сформулювати загальні закономірності останніх. У цьому сенсі заслуговує на увагу думка М.С. Кельмана, що пізнання є категоріальне відображення дійсності, яке відбувається у свідомості людини на двох діалектично взаємопов'язаних рівнях (емпіричному та теоретичному) [11, с. 49-50]; тобто ним є процес активного, цілеспрямованого, категоріального відображення дійсності свідомістю людини [12, с. 669].

Розкриваючи поняття науки, А.І. Ракітов слушно вказав на її сутнісні ознаки, завдяки формулюванню яких можна проводити відмежування дійсної науки від псевдонауки, а саме: наукою є знання, зафіксоване у певній системі знаків та побудоване відповідно до певних правил; наука завжди має максимально визначену у мовному плані та характерну для певного історичного періоду часу фіксацію; наукою є система знань про закони функціонування та розвитку об'єктів пізнання; наукою є те знання, яке може бути підтверджено та перевірено емпіричним шляхом; наукою є система знань, яка завдяки використанню сучасних методів має здатність до постійного поповнення та приросту; елементний склад науки утворюють предмет, теорія, гіпотеза, метод, факт, опис емпіричного матеріалу [13, с. 116].

На думку В.М. Сирих – і ми абсолютно із цим погоджуємося – наука є невід'ємною частиною людського буття, сукупним результатом діяльності суспільства; її результати об'єктивуються на певних носіях інформації за допомогою спеціальної наукової або звичайної літературної мови; вона є сукупністю знань про закономірності функціонування, розвитку та зміни певних явищ або процесів; предметом науки є сукупність об'єктивних закономірностей певної наукової галузі; наявність унікального предмету є обов'язковою умовою виокремлення самостійної галузі наукового знання; всебічне та повноцінне пізнання предмету науки повинно відбуватися у певній послідовності, а саме полягати у сходженні від звичайного емпіричного спостереження за досліджуваними явищами або процесами до отримання теоретичних знань про їх сутнісні ознаки та закономірності функціонування, оскільки останні не існують у чистому вигляді, а виводяться із сукупності фактичних явищ та процесів; предметом науки є сукупність явищ та процесів об'єктивної реальності, яка

досліджується наукою в процесі пізнання власного предмету [1, с. 25-26].

У зв'язку із зазначеним вище необхідно окремо зупинитися на розкритті сутнісних особливостей емпіричного та теоретичного рівнів пізнання.

Емпіричне пізнання відображає власний об'єкт кризь призму його існування у реальній дійсності, а також взаємозв'язків із оточуючим середовищем; основною формою його знань є одиничні або узагальнені факти, а найвищою – статистичні закони, які відображають сталі та повторні взаємозв'язки між декількома явищами або процесами, проте не в змозі пояснити причини та закономірності, які зумовлюють їх появу; як висновок – індуктивне узагальнення та статистичні закони є першою сходинкою у науковому пізнанні, адже на даній стадії великою є ймовірність відображення не тільки загальних закономірностей та стійких зв'язків явищ та процесів реальної дійсності, але й випадкових або вторинних ознак та властивостей зазначених явищ та процесів.

Сутність теоретичного пізнання полягає у вивченні об'єктивних природних та закономірних властивостей явищ та процесів, а його головним завданням є ледь помітний зовнішній рух розкрити через реальну внутрішню динаміку явища або процесу [3, с. 343]; висхідною точкою теоретичного пізнання є формування низки понять, які відображають загальні стійкі та повторні ознаки досліджуваних явищ та процесів, а найпоширенішим прийомом у даному разі є створення теоретичних конструктів, тобто ідеалізованих об'єктів, які наділяються уявними якостями та ознаками, що в реальній дійсності є або неможливими, або занадто рідкісними; в процесі абстрагування досліджувана емпіричним шляхом реальна дійсність перетворюється на сукупність понять, категорій та абстракцій, головним недоліком яких є те, що за їх допомогою можна виявити лише окремі ознаки або особливі риси досліджуваних явищ або процесів без урахування специфіки взаємозв'язків між ними та навколишнім світом; кінцевим етапом теоретичного пізнання є створення наукової теорії, яке видається можливим завдяки використанню такого способу, як сходження від абстрактного до конкретного, що надає можливість виявити та усвідомити загальні закономірності та зв'язки між окремими якостями та ознаками досліджуваних явищ та процесів, а також звести їх до системи наукових знань [1, с. 26-27].

Теорія як компонент елементного складу науки зазвичай усвідомлюється у науковому середовищі як система наукових знань, завдяки використанню якої видається можливим описати та пояснити певну множинність явищ, а також призвести наявні у цій галузі закономірності та зв'язки до спільного знаменника [14, с. 504]; її змістовним базисом є сукупність теоретичних та емпіричних принципів та законів, відповідно до яких вона, власне, й створюється; її сутність об'єктивується у системі глибинних не-суперечливих наукових знань про загальні закономірності та структурно-функціональні особливості досліджуваних явищ та процесів, отримання яких відбувається відповідно до єдиних вихідних начал та принципів. Тут необхідно також зауважити, що не всі вони містять істинні наукові знання, що зумовлюється складною та суперечливою природою пізнавального процесу. Крім того, існуючи в межах однієї науки, теорії зазвичай перебувають у стані конкуренції між собою.

Особливої уваги, на наш погляд, заслуговує такий складовий елемент науки, як метод. Стовідсотково влучає в ціль теза про те, що кожна наука повинна мати власний метод пізнання, тобто сукупність прийомів, способів пізнання, творче використання яких значно розширює межі можливостей суб'єкта пізнання досягти істини, отримати глибинні, об'єктивні емпіричні та теоретичні знання [1, с. 28]. На необхідності формулювання та плідного використання методу загальної теорії держави та права неодноразово на-

голошувала Л.А. Луць, для якої сутність останнього розкривається як спосіб пізнання державно-правових явищ, що складається із системи прийомів, за допомогою яких виявляються загальні закономірності їх виникнення, функціонування та розвитку [15, с. 9]. Звичайно, кожна галузь знань, яка претендує на визнання себе наукою, повинна, крім таких обов'язкових атрибутів, як предмет та об'єкт пізнання, створити з урахуванням специфіки останніх сукупність приватних методів, які використовуватимуться нею задля отримання необхідних знань.

Для дослідження власного предмету наука використовує не лише власні специфічні наукові здобутки, але й надбання з інших галузей наукового знання, які виступають по відношенню до неї (науки) зовнішнім базисом для отримання нових знань. Існують різні погляди на елементний склад зовнішнього наукового базису, проте обов'язковими компонентами більшістю науковців визнаються такі: ідеали та норми пізнання – узагальнена схема методу наукового пізнання; наукова картина світу – сентенція отриманих знань, яка функціонує як дослідницька програма, що визначає завдання для теоретичного та емпіричного пошуку, а також вибір методологічних засобів їх вирішення; важливо розуміти, що саме зміна усталеної картини світу зумовлює зміни стратегії дослідження та об'єктивується у науковій революції [1, с. 29]; філософські ідеї та принципи є базисами при виробленні прогресивних підходів до вивчення явищ та процесів, створенні наукових теорій, формулюванні нових методів наукового пізнання, а також обґрунтуванні отриманих у процесі науково-дослідної роботи результатів [17]; матеріальна дійсність та практичну людську діяльність, тобто компоненти реального буття, які утворюють об'єкт наукового пізнання [14, с. 498].

Складне утворення, що містить у своїй структурі матеріальну дійсність та практичну людську діяльність, а також систему джерел, матеріальних носіїв, за допомогою яких відбувається фіксація результатів предметно-практичної діяльності людей, варто, на наш погляд, розглядати як емпіричний науковий базис.

Зазвичай у наукових колах, досліджуючи елементний склад науки, виділяють такий її базовий компонент, як теорія, випускаючи при цьому з поля зору ще одну надзвичайно важливу таку складову науки, як історія об'єкту науки та власне самої науки. У галузі юриспруденції, як і в будь-якій іншій галузі суспільного знання, питома вага генезису соціального буття має значний показник у частковому еквіваленті об'єкту пізнання. Це пояснюється тим, що, створюючи певну наукову теорію, фахівці обов'язково повинні ретельно дослідити історичні етапи розвитку об'єкту даної науки, а отримані результати систематизувати у вигляді наступного компоненту науки – історії науки, сутність якої полягає у розкритті останньої кризь призму хронологічної послідовності (від початку становлення до теперішнього стану) [2, с. 29].

Досліджуючи природу та сутнісні ознаки науки, необхідно зауважити, що вона має два діалектично взаємопов'язаних стана, а саме: статичний, коли вона усвідомлюється як система наукових знань; та динамічний, коли вона усвідомлюється як цілеспрямована людська діяльність щодо продукування якісно нових наукових знань. Взаємозв'язок між ними є органічним саме тому, що наука у статичному стані не здатна розвиватися та сама генерувати нові знання. І саме завдяки здійсненню науково-дослідної діяльності суб'єктами дослідження, остання здатна поповнюватися новими здобутками.

У цьому контексті об'єктивно постає питання про те, а хто саме має право вважатися суб'єктом дослідження, яким критеріям він повинен відповідати, а також якими повинні бути отримані знання, аби вважатися науковими.

На наш погляд, суб'єктом дослідження повинен визнаватися науковий співробітник, який повинен володіти

низкою якостей, а саме: нормально розвинуеною чуттєвою сферою, яка дозволяє йому бути здатним до чуттєвого пізнання об'єкту дослідження; здатністю до логічного та абстрактного мислення; добре розвинуеною пам'яттю, що дозволяє утримувати необхідний обсяг наукової інформації; здатністю до творчого мислення, яке забезпечуватиме можливість генерації нових теорій та концепцій; володінням на високому рівні методологічними правилами пізнання; добре розвиненим філософським світоглядом [18, с. 231-232].

Якщо говорити про характер отриманих у процесі науково-дослідної роботи знань, які претендують на те, аби бути включеними до системи наукових знань певної науки, то вони повинні задовольняти таким вимогам: наукові знання повинні об'єктивуватися у формах наукових статей, дисертаційних та монографічних досліджень, тобто перебувати у науковому обігу; наукові знання повинні відповідати таким критеріям: бути істинними та простими, відповідати філософським науковим постулатам, ідеалам та нормам дослідження, чітко відображати реальну наукову дійсність, а також мати належне обґрунтування наявними теоретичними знаннями та емпіричними фактами; наукові знання повинні містити наукову новизну, тобто бути невідомими науковому загалу до моменту отримання результатів їх дослідження та об'єктивації [1, с. 31-32] (якщо уявити систематизований список знань у відповідній науковій галузі, де кожна одиниця містить знання про об'єктивний закон, результати емпіричного спостереження, метод або визначену проблематику, то та чи інша одиниця може вважатися новою, якщо відповідає вимогам

науковості та на момент її створення відсутня у списку встановлених знань [13, с. 149-150].

Підсумовуючи зазначене вище, слід зазначити, що, створюючи нове наукове знання, суб'єкти пізнання повинні розуміти той складний шлях, який буде необхідно пройти, аби це знання отримало визнання у науковому середовищі. Звичайно, коли в систему існуючих наукових знань, яка є сталою, а взаємозв'язки між складовими елементами усталеними та зрозумілими, намагаються проштовхнути нове наукове знання, система починає вступати з ним у резонанс. Єдино можливим вирішенням цієї проблеми є боротьба між науковим школами та вченнями, в результаті якої повинно відбутися спільне визнання однієї з точок зору прогресивною, а іншої – застарілою. Крім того, зняти напругу конкуренції представники різних наукових напрямів намагаються за рахунок виявлення хибного, тобто такого, що не відповідає критерію істинності, знання. Адже немає місця в науці для міфологічної творчості, компіляції та плагіату, величезне скупчення якого призводитиме до засмічення системи наукових знань неякісною та зайвою інформацією. Але тут не слід випускати з поля зору такий момент, коли всі нові наукові теорії, маючи значну перевагу у підтримці, нібито завжди є стовідсотково прогресивними, порівняно з тими, що створені значно давно. Тут може виявитися така ситуація (і саме на неї звертав увагу П. Фейєрабенд), коли нові теорії перемагають через потужну пропагандистську діяльність їх представників-сучасників, а не через свою виняткову наближеність до істини та глибинне й всебічне відображення об'єктивної дійсності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Логические основания общей теории права: в 2 т. – Т. 1: Элементный состав. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Юридический Дом «Юстицинформ», 2001. – 528 с.
2. Вышинский А.Я. Вопросы теории государства и права. / А.Я. Вышинский. – М., 1949. – 424 с.
3. Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения. 1–50. – М., 1955–1981.
4. Раянов Ф.М. Теория государства и права / Ф.М. Раянов. – Уфа, 1998. – 171 с.
5. Общая теория права : [курс лекций] / [под ред. В.К. Бабаева] – Н. Новгород, 1993. — 544 с.
6. Теория государства и права : [курс лекций] / [под ред. Н.Г. Матузова и А.В. Малько]. – М., 1999. – 672 с.
7. Венгеров А.Б. Теория государства и права : [учебник] / А.Б. Венгеров. – М., 1998. – 624 с.
8. Нерсесянц В.С. Философия права / В.С. Нерсесянц. – М., 1998. – 652 с.
9. Философский словарь / [под ред. И.Т. Фролова]. – М., 1986. – 590 с.
10. Минасян А.М. Диалектический материализм (учение о сознании) / А.М. Минасян. – Ростов-на-Дону, 1974. – 240 с.
11. Кельман М.С. Юридична наука: проблеми методології / М.С. Кельман. – Тернопіль: ТзОВ «Терно-граф», 2011. – 492 с.
12. Сучасний тлумачний словник української мови : 10000 слів. – Харків : Школа. – С. 669.
13. Ракитов А. И. Курс лекций по логике науки / А. И. Ракитов. – М., 1971. – 270 с.
14. Копнин П.В. Гносеологические и логические основы науки / П.В. Копнин. – М., 1974. – 568 с.
15. Луць Л.А. Загальна теорія держави та права : [навчально-методичний посібник (за кредитно-модульною системою)]. – К. : Атіка, 2013. – 412 с.
16. Радугин А.А. Философия : [курс лекций] / А.А. Радугин. – М., 1998. – 269 с.
17. Степин В.С. Научное познание и ценности техногенной цивилизации / В.С. Степин // Вопросы философии. – 1989. – № 10. – С. 7–11.
18. Диалектика познания / под ред. А.С. Кармина. – Л., 1988. – 304 с.